

Digitalizacja leśnych zasobów

Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk w Kórniku w 2018 roku przystąpił do Konsorcjum Otwarte Zasoby w Repozytorium Cyfrowym Instytutów Naukowych. Co można w nim zobaczyć?

Celem jest budowa repozytoriów instytucjonalnych, które mają pełnić przede wszystkim dwie funkcje: przechowywać, uporządkować i zabezpieczyć oryginalną dokumentację dorobku intelektualnego społeczności naukowej Instytutu w formie cyfrowej oraz zapewnić użytkownikom otwarty dostęp do całości zasobów.

Tworząc platformę RCIN, uwzględniono potrzeby osób niepełnosprawnych oraz interoperacyjność z krajowymi i zagranicznymi systemami teleinformatycznymi. Mechanizm wyszukiwania w bazie oraz sposób prezentacji jego wyników został dostosowany do potrzeb użytkowników korzystających z różnych urządzeń, także mobilnych. Realizacja projektu w Instytucie Dendrologii PAN odbywa się we współpracy kilku wewnętrznych jednostek organizacyjnych, tj. Biblioteki (koordynator merytoryczny), Zakładu Genetyki i Interakcji Środowiskowych, Zakładu Biogeografii i Systematyki, Zielnika oraz arboretum znanego jako Arboretum Kórnickie.

W celu realizacji projektu zostały utworzone dwie specjalistyczne pracownie. Pracownia digitalizacji w Bibliotece została wyposażona w profesjonalne skanery dziełowe, skanery do mikroform oraz stanowiska komputerowe z oprogramowaniem do obróbki graficznej i OCR zeskanowanych dokumentów. Druga – digitalizuje zbiory zielnikowe Instytutu Dendrologii PAN metodą fotografii cyfrowej.

Różnorodność materiałów

Kolekcja obiektów digitalizowanych w Instytucie Dendrologii PAN jest wyjątkowo różnorodna. Obok dokumentów piśmienniczych – wydawnictw własnych Instytutu, materiałów konferencyjnych czy prac dyplomowych – składają się na nią obiekty przyrodnicze Arboretum Kórnickiego, dokumentacja wypraw botanicznych, surowe dane badawcze, kartoteki, a także materiały z historii Instytutu oraz z archiwum fotograficznego. Tak zróżnicowana kolekcja dokumentów stanowi cenne źródło informacji dla wielu różnych grup użytkowników.

Badaczy z obszaru nauk leśnych, praktyków i studentów leśnictwa zapewne zainteresuje dokumentacja badań z zakresu genetyki drzew leśnych, metodyka i rozwój tej dziedziny od pierwszych lat powojennych po czasy współczesne. W repozytorium znajdziemy m.in. materiały z konferencji zorganizowanych w Kórniku w latach 1952 i 1961, podczas których przedstawiciele różnych ośrodków naukowych w Polsce dyskutowali m.in. o projekcie badań ekotypów sosny zwyczajnej i potrzebą założenia archiwum klonów drzew doborowych. Wśród zdigitalizowanych dokumentów można znaleźć pierwszą opracowaną w Polsce „Instrukcję w sprawie wypełniania karty opisowej drzewa doborowego” oraz pierwszy wzór karty opisowej drzewa doborowego, które opracował w 1960 r. zespół Stacji Badawczej w Turwi Zakładu Dendrologii i Pomologii PAN w Kórniku pod kierownictwem Zdzisława Wilusza. Znajdziemy też w kolekcji

Seria monografii „Nasze Drzewa Leśne”

Fot. Karolina Pilarz

Fot. Katarzyna Szwed-Pietras

Karta opisowa drzewa doborowego

obiektów Instytutu kartotekę liczącą 826 egzemplarzy kart opisowych drzew doborowych wybranych w latach 1958–62 przez pracowników Instytutu w Lasach Państwowych na obszarze całej Polski.

(www.rcin.org.pl/id/dlibra/publication/160367/edition/133474)

(www.rcin.org.pl/id/dlibra/publication/158609/edition/126240)

Od góry: plan powierzchni doświadczalnej na platformie RCIN i obiekt przyrodniczy na platformie RCIN

Pracownia digitalizacji w Bibliotece ID PAN

Przygotowania materiału zielnikowego – wyprawa do Macedonii-Tracji w 1979 roku

Dawne korespondencje

Z Archiwum Instytutu Dendrologii PAN pochodzą materiały z 1958 r. dokumentujące korespondencję Stefana Białoboka z Ministerstwem Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, Okręgowymi Zarządami Lasów Państwowych i Instytutem Badawczym Leśnictwa w Warszawie w sprawie doskonalenia kryteriów selekcji drzew doborowych, udziału pracowników administracji LP w pracach terenowych oraz znaczenia selekcji indywidualnej dla przyszłych badań i gospodarstw leśnych.

Plany powierzchni doświadczalnych

Na platformie RCIN umieszczono także plany powierzchni doświadczalnych wraz z metadanymi (opis plantacji, systemy zakładania, analizowane cechy), 107 doświadczeń proweniencyjnych założonych przez pracowników Instytutu w Lesie Doświadczalnym „Zwierzyńiec” w Kórniku oraz wielu leśnictwach na terenie całego kraju. Wybrane materiały pochodzą z ówczesnej Pracowni Genetyki Populacyjnej Instytutu Dendrologii PAN i ilustrują doświadczenia z lat 60. po czasy współczesne (w tym doświadczenie „Sosna proweniencyjna IUFRO – 1938”).

Tym interesującym obiektem dokumentującym działalność naukową placówki towarzyszy powiązana z nimi tematycznie bogata literatura. Są to głównie artykuły w wydawanym przez Instytut od 1955 r. czasopiśmie „Arboretum Kórnickie”, prezentujące szeroką tematykę i wyniki prac badawczych realizowanych w Instytucie Dendrologii PAN. Od roku 2000 czasopismo ukazuje się pod zmienionym tytułem – „Dendrobiology” – i jest dostępne w wersji elektronicznej na stronie Instytutu oraz poprzez repozytorium RCIN.

Materiały z konferencji

W repozytorium znajdują się również materiały z licznych konferencji oraz seria monografii „Nasze Drzewa Leśne” – licząca 19 tomów i poświęcona zagadnieniom biologii i ekologii drzew występujących w Polsce. Kolejne tomy serii ukazywały w latach 1970–2015, każdy z nich prezentował wieloaspektową, aktualną wiedzę na temat opisywanych gatunków, a do opracowania poszczególnych rozdziałów zapraszano wybitnych specjalistów z instytutów badawczych, uczelni i parków narodowych. Zainteresowanie monografiami z serii „Nasze Drzewa Leśne” jest ciągle bardzo duże, a zdeponowanie ich cyfrowej wersji w Repozytorium pozwoli na ponowne udostępnienie tomów, których nakłady uległy wyczerpaniu.

Fotografie obiektów przyrodniczych

Platforma RCIN dzięki zasobom fotograficznym obiektów przyrodniczych Arboretum Kórnickiego w znaczący sposób może wspomóc nauczanie zdalne wprowadzone ze względu na stan epidemii. Cyfrowe fotografie drzew i krzewów z całego świata wykonane w różnych porach roku, na których przedstawiono szczegóły morfologiczne, kwiaty, owoce oraz cechy charakterystyczne ułatwiające identyfikację gatunku, będą nieocenioną pomocą dla studentów uczelni przyrodniczych.

Wartość poznawczą i edukacyjną mają również zbiory Zakładu Biogeografii i Systematyki. Wśród nich znajduje się dokumentacja fotograficzna wypraw botanicznych do Grecji, Turcji i Hiszpanii, ukazująca florę tych regionów. Zdjęcia wykonane z dużą precyzją są doskonałym dopełnieniem publikacji, które powstały w wyniku tych naukowych wypraw. Dzięki nim Zielnik Instytutu Dendrologii PAN wzbogacił się o setki arkuszy zebranych okazów.

Coś dla miłośników historii

Pasjonaci historii nauki znajdą na platformie RCIN zasoby dokumentujące dzieje powstania i działalności naszej placówki naukowej od Ogrodów Kórnickich (1933 r.) do Instytutu Dendrologii PAN. Utrwalone na starych fotografiach miejsca możemy porównać z dzisiejszym wizerunkiem placówki i otaczającym ją arboretum, a zdjęcia z konferencji naukowych, jubileuszy, wycieczek i okolicznościowych imprez pracowniczych wspaniale ilustrują 90-letnią historię naszego Instytutu. Osoby związane zawodowo z Instytutem Dendrologii PAN odnajdą w tych materiałach wspomnienia swojej drogi zawodowej, kolegów i współpracowników, a młodzi pracownicy mogą poznać ludzi, którzy przez długie lata byli związani z Instytutem i zasłużyli się dla jego rozwoju.

Wartość poznawcza i edukacyjna

Istotną kolekcją ze względów praktycznych jest katalog kartkowy Biblioteki, który sukcesywnie digitalizowany i wprowadzany do bazy pozwoli badaczom na przeszukanie wartościowego księgozbioru zawierającego publikacje z zakresu dendrologii, botaniki, leśnictwa, genetyki i ekologii drzew.

Warto odwiedzać Repozytorium (www.rcin.org.pl/id/dlibra) nie tylko ze względu na jego użyteczny charakter i różnorodność zamieszczonych materiałów, ale także po to, by poznać działalność kórnickiej placówki naukowej i jej interesującą historię.

Agata Brodacz, Małgorzata Kosińska
Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk

Projekt OZwRCIN dofinansowano z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020, działanie 2.3.1: Cyfrowa dostępność i użyteczność sektora publicznego.